

Α Ι Κ Α Λ Α Γ Ι Ο Τ Ε Χ Ν Α Ι.

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ. Αρθρ. γ.

Ἄμφιθέατρα. Παρεκτός τῶν ἀπλῶν θεάτρων οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον καὶ τὰ λεγόμενα Ἄμφιθέατρα, ἅτινα ἦσαν δύο συνηνωμένα θεάτρα, ὀριζοντεῖως μὲ τοὺς παρακαθημένους θεατὰς στρεφόμενα. Κατ' ἀρχὰς κατεσκευάζοντο ἐκ ξύλου, ἀλλ' ἀκολούθως, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Στατιλίου, φίλου τοῦ Αὐγούστου, ἐγίνοντο λίθινα, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ κατεβάλλετο ἡ μεγαλητέρα φροντίς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, καὶ ἄκρα πολυτέλεια (*). Γενικῶς εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτῶν παρεδέχθησαν τὸ ὠσειδῆς ἢ ἔλλειψοειδῆ σχῆμα. Τὸ ἔδαφος ἐκαλεῖτο arena, διότι, ἦτο κεκαλυμμένον μετὰ ἄμμου (arena Λατιν.) καὶ περιεσφράσσετο κατ' ἀρχὰς μὲν μὲ ξυλίνας κιγκλίδας, ἀλλ' ἔπειτα περιεκυκλοῦτο διὰ τινος λάκκου. Εἰς δὲ τὰ περὶ ἄνυφοῦντο τὰ καθίσματα, ἅτινα ὁμοίαζον μὲ τὰ τῶν ἀπλῶν θεάτρων, καὶ πολλάκις ἐχώρουν ὑπὲρ τὰς 80,000 ψυχῶν. Αἱ εἰσοδοὶ ἦσαν κυρίως, καμαρωταί, καὶ αἱ θύραι αὐτῶν ἐκαλοῦντο tomioia. Τὰ θεάτρα διηροῦντο ἔξωθεν εἰς διάφορα χωρίσματα, κεκοσμημένα μὲ ἀψίδας, στήλας κτλ. Εἶδη ἀμφιθεάτρων ἦσαν καὶ οἱ λεγόμενοι ἱππόδρομοι ἢ κύκλοι (circus) τῶν Ῥωμαίων, ἔχοντες διαφόρους στοὰς καὶ ἄλλους πολλοὺς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καλλωπισμούς, καθὼς ἀκόμη καὶ τὸ Στάδιον τῶν Ἑλλήνων. Εἰς ταῦτα δ' ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες τῶν ἀθλητῶν, καὶ αἱ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις συνήθεις μονομαχίαι καὶ θηριομαχίαι. Τὸ ἀξιολογώτερον τῆς Ῥώμης ἀμφιθέατρον ἦτο τὸ περὶ οὗ ἀνεφέραμεν (σελ. 73.)

[*] Τὸ θέατρον τοῦ Μ. Σκαύρου, ὅπου μόνον ἓνα μῆνα ἔμελλαν νὰ γείνουν αἱ θησιομαχίαι, καὶ τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη ὡς νὰ ἦτο νὰ μείνῃ εἰς τὸν ἅπαντα αἰῶνα, περιεῖχεν ὀγδοήκοντα χιλιάδας καθέδρας, στηριζόμενας ἐπάνω τριακοσίων ἐξήκοντα μαρμαρίνων στηλῶν, καὶ ὁ κυρίως τόπος τοῦ θεάτρου ἐστολισθῆ με τρεῖς χιλιάδας Ἑλληνικῶν ἀφιδριάντων καὶ εἰκόνων πολυτίμων. Ὡσαύτως ὁ Κάτλος, Πομπήιος, Καῖσαρ ἐσκεπάσαν ὅλα τὰ ἐπάνω μέρη μὲ πορφυρὰ παραπιτάσματα πρὸς ἀποδίωξιν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Κούμ.

λοσσαῖον. Διασώζονται δὲ καὶ εἰς τὴν Σμύρνην ἐρείπι-
καμφιθεάτρου ἢ σταδίου, ὅπερ ἐστηρίζετο μέρος μὲν εἰς
τὸν λόφον τοῦ Πάγου, μέρος δὲ, εἰς μεγάλας καμάρας,
ἔχνη τῶν ὁποίων καὶ μέχρι τοῦ νῦν διαμένουσι.

Γυμνάσια, ἦτοι τὰ διὰ σωματικὰς γυμνάσεις
σχολεῖα, εἰσῆχθησαν τὸ πρῶτον εἰς τὴν Λακεδαίμονα,
καὶ ἀκολούθως ἔγιναν κοινὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας Ἑλλη-
νικὰς πόλεις, καὶ εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Συνίσταντο δὲ
ἐκ πολλῶν οἰκοδομημάτων, ἢ ἰδιαιτέρων θαλάμων οἵτι-
νες συνηνόνοντο ὁμοῦ, καὶ ἀπετέλουν ὡς ἐπὶ τὸ πλι-
στον εὐρυχωρότατον κτίριον. Τὸ κυριώτερον μέρος τῶν
Γυμνασίων ἦτο τὸ Περιστύλιον, τὸ καὶ πα-
λαίστρα λεγόμενον ἦγον ὁ τόπος ἐνθα ἐπάλαιον,
καὶ ἐμπεριελάμβανε τὸ λεγόμενον Σφαιριστήρι-
ον, ἐνθα ἔπαιζον τὴν σφαῖραν. Περὶ τὴν παλαίστραν
ἦσαν αἰστοαὶ καὶ αἰεξέδραι, ἦτοι τὰ καθίσματα.
Πέριξ δὲ τούτων ἦσαν διάφοροι θάλαμοι, καὶ αἴθου-
σαι ὅπου οἱ φιλόσοφοι καὶ ἄλλοι τινὲς συνωμίλουν περὶ
σπουδαίων. Ἀκολούθως δὲ ἦτο τὸ Ἐφηβεῖον, ἐν-
θα οἱ νέοι προητοιμάζοντο, καὶ τὸ Κωρύκειον, ἐνθα εὐ-
ρίσκετο ὁ κώρυκος, μέγας δερμάτινος σάκκος, γεμάτος
ἀπὸ ἄμμου, ἄλευρον κτλ, καὶ κρεμάμενος ἐκ τῆς ὀροφῆς διὰ
γυμναστικόν τινα σκοπόν. Τινὲς ὅμως λέγουσιν ὅτι εἶναι
τὸ αὐτὸ μὲ τὸ Ἀποδυτήριον, ἦτοι τὸν θάλαμον, ἐνθα
ἐξεδύοντο. Μετὰ ταῦτα δὲ ἦτο τὸ Ἐλαιοθέσιον ἢ ἄλει-
πτήριον, ὁ θάλαμος ὅπου ἠλείφοντο, καὶ τὸ Κονιστή-
ριον, ἐνθα ἦτον ὁ κονιορκτὸς διὰ τοὺς ὅσοι ἠλείφοντο μὲ ἔ-
λαιον. Ἐπῆρχον δὲ καὶ ἄλλα δωμάτια χρήσιμα διὰ τὰ θερ-
μὰ ἢ ψυχρὰ λουτρά, καθὼς καὶ ἕτερον διὰ τὴν κάμινον. Τὸ
Στάδιον ἀπετέλει μέρος τῆς ὅλης οἰκοδομῆς. Οἱ Ξυσ-
τοαὶ ἦσαν κεκαλυμμένοι τόποι, ἐνθα ἐγυμνάζοντο οἱ
ἀθληταὶ ἐν καιρῷ χειμῶνος. Τὰ δὲ Ξυστὰ (οὐδέτ.) ἦ-
σαν τόποι τινὲς εἰς τὰς στέγας, προσδιωρισμένοι διὰ
περίπατον.

Σημ. Λεπτομερὴς περιγραφή περὶ τῶν τοιούτων ἀνήκει μᾶλλον
εἰς πλατυτέραν θεωρίαν, παρὰ εἰς Περιοδικὸν φυλλάδιον, ὁ σκοπὸς
τοῦ ὁποίου εἶναι νὰ δώσῃ γνώσιν τινα μόνον περὶ ἐκάστου ἀντικει-
μένου.

Αἰστοαὶ ἦσαν κοινότατα καὶ ἀξιολογώτατα τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς ἔργα παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ Ῥωμαίοι καὶ ἢ ἐκτίζοντο μόναι, ἢ μετ' ἄλλων κτιρίων, ὡς ναῶ θεάτρων, ἀγορῶν καὶ τῶν τοιούτων. Ἐχρησίμευον δὲ ταυτοχρόνως καὶ διὰ νὰ προφυλάττωσιν ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὴν βροχὴν, διὰ νὰ γίνωνται ἐν αὐταῖς οἱ δημόσιαι περίπατοι, καὶ ὡς ἀρμόδιοι τόποι ἔνθα οἱ φίλοι συνηπαντῶντο, ἢ οἱ φιλόσοφοι, οἱ Περιπατητικοὶ μάλιστα, ἐδίδασκον. Συνίσταντο δὲ ἐκ στηλῶν, αἵτινες ἀπεῖχον πολὺ ἢ ὀλίγον ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ἔθετον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀγάλματα. Δὲν ἐκαλύπτοντο δὲ πάντοτε ἄνωθεν, ἀλλὰ γενικῶς ἦσαν ἐκτεταμέναι καὶ εὐρύχωροι. Εἰς τὴν Ῥώμην ὑπῆρχε στοὰ ἔχουσα μῆκος χιλίων βημάτων, ἐξ οὗ καὶ ἐκαλεῖτο Porticus Miliaria. Ἡ ἐπισημοτέρα τῶν ἐν Ἀθήναις στοῶν ἦτον ἡ Ποικίλη λεγομένη.

Τὰ παρὰ τοῖς Ἕλλησι συνήθη εἶδη τῶν στηλῶν ἦσαν τρία, κοινῶς αἱ τρεῖς τάξεις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς λεγόμεναι. Ἡ Δωρικὴ, ἡ Ἰωνικὴ καὶ ἡ Κορινθιακὴ. Ἡ Δωρικὴ ἦτον ἀπλουστάτη καὶ στερεωτέρα τῶν ἄλλων, ἡ Ἰωνικὴ ἦτο καλητέρα καὶ μᾶλλον τῆς Δωρικῆς κεκοσμημένη, ἡ δὲ Κορινθιακὴ, ἡ ὠραιότερα τῶν ἄλλων δύο, καὶ μὲ πλειοτέρους καλλωπισμοὺς, διὸ καὶ σπανιώτερον αὐτὴν μετεχειρίζοντο. Ἐἰς ἄλλα δὲ δύο εἶδη τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἡ Τοσκανικὴ καὶ ἡ Σύνθετος δὲν εἶναι Ἕλληνικαί, διότι ἡ μὲν πρώτη, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος, ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκ τῆς Ἐτρουρίας, ἡ δὲ Σύνθετος εἶναι Ῥωμαϊκὴ ἐφεύρεσις.

Περὶ τῶν στηλῶν θέλομεν διαλάβειν ὀλίγα τινὰ πλατύτερον εἰς τὸν προσεχῆ Ἀριθμὸν.

